

MELEKLERE İMÂN

﴿الإِيمَانُ بِالْمَلَائِكَةِ﴾

[Türkçe – Turkish – تركي]

Muhammed Şahin

Tetkik : Ümmü Nebil

﴿الإيمان بالملائكة﴾

«باللغة التركية»

محمد بن مسلم شاهين

مراجعة: أم نبيل

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Meleklerle imân:

Allah Teâlâ'nın nûrdan yaratıldığı melekleri olduğuna, onları, bazı amelleri yerine getirmek üzere görevlendirmiş olduğuna, emrini getirmeleri için onlara tam bir itaat ve yerine getirme gücü bahsettiği varlıklar olduğuna kesin bir şekilde inanmak demektir.

Melekler, gözle görülemeyecek ve Allah Teâlâ'ya ibâdet etmek için yaratılan varlıklardır. Onların Rubûbiyet ve Ulûhiyet hususiyetlerinden yana hiçbir özellikleri yoktur. Allah Teâlâ onları nûrdan yaratmış ve onlara, emrine tam bir teslimiyet gösterme ve emrini yerine yetirme gücü bahsetmiştir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

{ | { z y x w u t s r q [

١٩ ﴿ يُسَيِّحُونَ آتِيلَ وَالنَّهَارَ لَا يَقْتُرُونَ ٢٠ ﴾ [سورة الأنبياء الآيات: ١٩ - ٢٠]

"Gökte ve yerde ne varsa, (hepsi) O'nundur. O'nun huzurunda bulunanlar (Allah'a yakın melekler), O'na ibâdet etmekten kibrilenmez ve yorulmazlar. Onlar, gece-gündüz bâkmaksızın (Allah'ı) tesbih ederler."¹

Melekler, pek çoktur. Onların sayısını Allah Teâlâ'dan başka kimse bilemez. Nitekim Buhârî ve Müslim'in sahihlerinde Enes b. Mâlik'in -Allah ondan râzi olsun- rivâyet ettiği Mirâç küssesi hadisinde, Peygamber -sallallahu aleysi ve sellem- semâda Beştu'l-Mâ'mûr denilen yere kadar yükseltilmiş ve orada her gün yetmiş bin meleğin namaz kıldığını ve oradan çıktıkları zaman kendilerine bir daha sıra gelmediği için geri dönemediklerini söylediğü melekler de vardır.

Meleklerle imân, dört hususu içerir:

Birinci Husus:

Meleklerin varlığına imân etmemi içeriir.

Nitekim Allah Teâlâ melekler hakkında aşağıdaki âyetlerde şöyle buyurmuştur:

﴿ يَأَيُّهَا الَّذِينَ إِذَا مَأْتُوا فَوْزًا أَنفَسَكُو وَأَهْلِكُو نَارًا وَقُوْدُهَا ٦ ﴾ [سورة التحرير الآية: ٦] غَلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمْرَهُمْ وَيَقْعُلُونَ مَا يُؤْمِرُونَ ٧ ﴾

¹ Enbiyâ Sûresi: 19-20

"Ey imân edenler! Kendinizi ve ailelerinizi yakıtı insanlar ve taşlar olan o ateşten koruyun ki, onun üzerinde iri yarı, sert tabiatlı melekler vardır. Kendilerine verdiği emirlerde Allah'a asla işyan etmezler ve emrolunduklarını yerine getirirler."¹

Z B A @ ? > = <; : 9 [

[سورة الأنبياء من الآيات: ٢٨-٢٦]

"Onlar (melekler) Allah'a yakın kullardır. Allah, onlara birşey söylemeden veya emretmeden onlar konuşmazlar. Onlara emrettiği zaman da hemen emrine itaat ederek yerine getirirler."²

} | { Z yx wvu t sr q [

﴿ يَسِّحُونَ أَيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَقْرُونَ ﴾ [٢٠-١٩] ~

"Gökte ve yerde ne varsa, (hepsi) O'nundur. O'nun huzurunda bulunanlar (Allah'a yakın melekler), O'na ibâdet etmekten kibrilenmez ve şorulmazlar. Onlar, gece-gündüz bîkmaksızın (Allah'ı) tesbih ederler."³

İkinci Husus:

Cebrâîl -aleyhisselâm- gibi ismini bildiklerimize ismiyle imân eder, bilmediklerimize de icmâlî olarak imân ederiz.

Üçüncü Husus:

Cebrâîl -aleyhisselâm- gibi vasfını bildiğimize vasfi ile imân ederiz.

Nitekim Peygamber -sallallahu aleahi ve sellem-, Cebrâîl -aleyhisselâm-'ı, Allah Teâlâ'nın yaratmış olduğu asıl sûretinde altı yüz tane kanadı ile ufukları kapatmış bir halde görmüştür.

Melek, Allah Teâlâ'nın emriyle bir insan sûretine dönüştürbilir.

Nitekim Allah Teâlâ, Cebrâîl -aleyhisselâm-'ı Meryem'e gönderdiği zaman ona tam bir insan sûretinde görünmüştür.

Z Y X W V U T S R Q P O N [

[سورة مريم الآية: ١٧]

¹ Tahrim Sûresi: 6

² Enbiyâ Sûresi: 26-28

³ Enbiyâ Sûresi: 19-20

"(Meryem) onlarla kendisi arasına bir perde gerdı. Biz de ona Ruh'umuzu (Cebrail'i) gönderdik de, ona tam bir insan şeklinde (sûretinde) görünüverdi."¹

Yine Peygamber -sallallahu aleyni ve sellem-, ashâbi ile birlikte otururken Cebrâîl -aleyhisselâm- kendisine bir insan sûretinde gelmiştir.

Nitekim Ömer b. Hattab'dan -Allah ondan râzi olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyleden demiştir:

((بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ
بَيَاضِ الْقِيَابِ شَدِيدُ سَوادِ الشَّعْرِ لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثْرُ السَّفَرِ وَلَا يُعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ
حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَيْهِ عَلَى فَخِذَيْهِ
وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، وَتَقْيِيمَ الصَّلَاةِ، وَتَؤْتِيَ الزَّكَاةِ، وَتَصُومَ
رَمَضَانَ، وَتَحْجَجَ الْبَيْتَ إِنِ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا. قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَعَجِبْنَا لَهُ
يَسَأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ؟ قَالَ: أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ،
وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ. قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ:
فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ؟ قَالَ: أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ
يَرَاكُ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ؟ قَالَ: مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنْ السَّائِلِ.
قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتَهَا؟ قَالَ: أَنْ تَلِدَ الْأُمَّةَ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرِي الْحَفَّةَ الْعَرَاءَ
الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ. قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثَ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ
لِي: يَا عُمَرُ! أَتَدْرِي مَنْ السَّائِلُ؟ قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ! قَالَ: فَإِنَّهُ جَبْرِيلٌ
أَتَاكُمْ يُعْلَمُ كُمْ دِينَكُمْ).)) [Rواه مسلم]

"Biz, birgün Rasûlullah -sallallahu aleyni ve sellem- 'in yanında otururken bembeyaz bir elbise giymiş, simsiyah saçlı, üzerinde çolculuk izi bulunmayan ve içimizden de hiç kimsenin tanımadığı bir adam ansızın yanımıza çıktı. Peygamber -sallallahu aleyni ve

¹ Meryem Sûresi:17

sellem-'in önünde oturup dizlerini, O'nun -sallallahu aleyni ve sellem-'in dizlerine dayadı, ellerini de kendi¹ uyluklarının üzerine koymuştu:

- Eyyü Muhammed! Bana İslâm'dan haber ver? dedi.

Rasûlullah -sallallahu aleyni ve sellem-:

- İslâm; Allah'tan başka hakkıyla ibâdet lâyık hiçbir ilahın olmadığına ve Muhammed -sallallahu aleyni ve sellem-'in Allah'ın elçisi olduğuna şâhitlik etmen, namaz kılman, zekât vermen, Ramazan orucunu tutman ve yoluna güç yetirdiğin takdirde Beştullah'ı haccetmendir, buyurdu.

O:

- Doğru söyledin, dedi.

Bunun üzerine biz, soru soranın, Rasûlullah -sallallahu aleyni ve sellem-'e hem soru sormasına, hem de ona doğru söyledin, demesine şaşırındık.

(Sonra devamla):

- Bana îmân'dan haber ver? dedi.

Rasûlullah -sallallahu aleyni ve sellem-:

- Îmân; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, elçilerine (peygamberlerine), âhiret gününe ve kaderin haşırına ve şerrine îmân etmendir, buyurdu.

O yine:

- Doğru söyledin, dedi.

(Sonra devamla):

- Bana ihsandan haber ver? dedi.

Rasûlullah -sallallahu aleyni ve sellem-:

- İhsan; Allah'a, O'nu görüşmemişçasına ibâdet etmendir. Şayet sen O'nu görmüyorsan bile, O seni görmektedir, buyurdu.

(Sonra devamla):

- Bana, kiyâmetin ne zaman kopacağından haber ver? dedi.

Rasûlullah -sallallahu aleyni ve sellem-:

- Kiyâmet hakkında kendisine soru sorulan kimse, soran kimseden daha bilgili değildir, buyurdu. Bunun üzerine o:

¹ İmam Nevevi, Sahîh-i Müslim'in şerhinde, Sindî de Nesâî'nin şerhinde "kendi uyluklarının üzerine koymu" şeklinde açıklanmışlardır. Fakat "Avnû'l-Mâ'bûd"'da "Peygamber -sallallahu aleyni ve sellem-'in uyluklarının üzerine koymu" şeklinde açıklanmıştır.

- O halde bana kıyâmetin alametlerinden haber ver? dedi.

Rasûlullah -sallallahu aleyni ve sellem-:

- Câriyenin efendisini doğurması¹, yalınayak, baldırı çıplak koyun çobanlarının bina yükseltmekte birbiriyle yarışmaları ve bunlarla iftihar etmeleridir, buyurdu.

(Ömer b. Hattab) dedi ki:

- Sonra adam oradan hızla ayrıldı. Bunun üzerine ben uzun bir süre (üç gece) öyle bekledim. Sonra Rasûlullah -sallallahu aleyni ve sellem- bana:

- Eş Ömer! Soru soranın kim olduğunu biliyor musun? diye sordu. Bunun üzerine ben:

- Allah ve Rasûlü daha iyi bilirler, dedim.

Rasûlullah -sallallahu aleyni ve sellem-:

- Şüphesiz ki O, size dîninizi öğretmek üzere gelen Cebrâîl'dir, buyurdu.²

Yine Allah Teâlâ'nın, İbrahim -aleyhisselâm- ile Lüt -aleyhisselâm-'a gönderdiği melekler de insanlar sûretinde idiler.

Dördüncü Husus:

Tesbih etmek ve gece-gündüz bıkmadan ve durmadan Allah Teâlâ'ya ibâdet etmek gibi, Allah Teâlâ'nın emriyle bildiğimiz bazı amelleri yerine getirdiklerine îmân ederiz.

Meleklerin isimleri:

Meleklerin isimleri vardır. Fakat bizler pek azının isimlerini bilmekteyiz. Bu sebeple Kur'an ve sünnette isimleri belirtilen meleklerle detaylı bir şekilde îmân etmek (tafsîl îmân), isimleri belirtilmeyen melekler ise, özet olarak îmân etmek (mücmel îmân) gereklidir. Bu ise, kulun meleklerle genel olarak îmân etmesi konusuna girer. Meleklerin kimisinin özel bir görevi olabilir.

Örneğin:

1. Cebrâîl -aleyhisselâm-:

Allah Teâlâ'nın peygamberlere gönderdiği vahyi onlara götürmek üzere görevlendirdiği vahiy emînidir.

2. Mîkâîl -aleyhisselâm-:

Allah Teâlâ'nın izniyle yağmur yağdırmak ve bitkileri yesertmekle görevli melektir.

¹ İmam Hattâbî, "Câriyenin efendisini doğurması"nın anlamı hakkında şöyle demiştir: "İslâm'ın yerleşiminde yapılmasıyla savaşlarda çokça kadın köleler ele geçirilmesinin ardından müslümanların onları câriyeler edinecekler ve onlardan doğacak kız çocukları annelerine efendiler olacaktır."

"Câriyenin efendisini doğurması" şöyle de açıklanmıştır: "Kız çocuğunun, annesine çokça itaatsizlik etmesi sonucu, kadın efendinin, câriyesine hükmetmesi gibi, kız çocuğu da annesine hükmedecektir."

² Muslim; hadis no: 8.

Nitekim Allah Teâlâ, Cebraîl ve Mikail -aleyhisselâm- hakkında şöyle buyurmuştur:

g f e d c b a ` _ ^] \ [z [
s r q p o n m l k j i h
[سُورَةُ الْبَقْرَةِ آيَةٌ ٩٨] y x w v u t

"(Ey Peygamber! Meleklerden Cebraîl bizim düşmanımızdır, diyen Yahudilere) De ki: Kim, Cebrâîl'e düşman ise iyi bilsin ki, bu Kur'ân'ı daha önce inen kitapları tasdik etmek, mü'minleri (hakka iletken) bir rehber ve (dunya ve âhirette her türlü iyiliği onlara) müjdeleyici olmak üzere, Allah'ın izniyle senin kalbine o indirmiştir. Kim, Allah'a, meleklerine, elçilerine, (özellikle de şu iki meleğe) Cebrâîl ve Mikâîl'e düşman ise, iyi bilsin ki Allah da kâfirlerin düşmanıdır."¹

3. İsrâfîl -aleyhisselâm-:

Hesaba çekilmek üzere canlıların tekrar diriltilecekleri kiyâmet gününde sûra üflemekle görevli melektir.

Nitekim Ebu Seleme b. Abdurrahman b. Avf'tan -Allah ondan râzi olsun- rivâyet olunduğuna göre o şöyle demiştir:

((سَأَلْتُ عَائِشَةَ أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ هَلْ يَعْلَمُ اللَّهُ بِأَيِّ شَيْءٍ كَانَ نَبِيُّ اللَّهِ يَفْتَحُ صَلَاتَهُ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ؟ قَالَتْ : كَانَ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ افْتَحَ صَلَاتَهُ: اللَّهُمَّ رَبَّ جَبْرَائِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَإِسْرَافِيلَ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَئْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ، اهْدِنِي لِمَا اخْتَلَفَ فِيهِ مِنَ الْحُقْقِ يِإِذْنِكَ، إِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطِ مُسْتَقِيمٍ)). [Rواه مسلم])

"Mü'minlerin annesi Âişe'ye -Allah ondan râzi olsun-:

- Allah'ın Peygamberi -sallallahu aleyni ve sellem- gece namaz kılmaya (teheccüde) kalktığında, namazına hangi duâ ile başlardı, diye sordum.

Âişe -Allah ondan râzi olsun- dedi ki:

- Peygamber -sallallahu aleyni ve sellem- gece namaz kılmaya kalktığında namazına şu duâ ile başlardı:

¹ Bakara Sûresi:97-98

- Cibrâil, Mikâil ve Îsrâfil'in Rabbi, göklerin ve yerin yaratanı, gizli ve âşikârı bilen Allahım! Ayrılığa düşükleri şeýllerde kulların arasında sen hüküm verirsin. İhtilafa düşüldüğünde beni izninle hakka ilet. Şüphesiz, sen dilediğini doğru yola iletirsin."¹

4. Ölüm meleği -aleyhisselâm-:

Ölüm anında canlılarının ruhlarını çekip almakla görevli melektir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

﴿ قُلْ يَنْوَفُنُّكُمْ مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وَكَلِّ يَكُنْ ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴾ [سورة السجدة الآية: ١١]

"(Ey Peygamber! O müşriklere) de ki: Canlarınızı almakla görevlendirilen ölüm meleği, (eceliniz geldiğinde bir an bile gecikmeksiz) siz vefat ettirip ruhlarınızı alacak, sonra da siz Rabbinizin huzuruna götürüleceksiniz (O da bütün ყaptıklarınızın karşılığını verecektir. Eğer iyişlik işlemişseniz karşılığında iyişlik, kötüülük işlemişseniz karşılığında kötüülük göreceksiniz.)"²

Ölüm meleğinin yardımcıları da vardır.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

E D C B A @ ? > < ; : 9 [

[سورة الأنعام الآية: ٦١] Z K J I H G F

"Kullarının üstünde tek hâkim O'dur. O, üzerinize, amellerinizi kaydeden Hafaza Melekleri'ni gönderir. Nihayet sizden birinize ölüm vakti geldiğinde elçilerimiz (Ölüm Meleği ve yardımcıları) hiç aksatmadan onun ruhunu (kendilerine emredileni) alırlar."³

Ölüm meleğinin "Azrâil" diye adlandırıldığına dair, Peygamber -sallallahu ale'hi ve sellem- 'den sâbit olan herhangi bir sahîh hadis yoktur.

5. Mâlik -aleyhisselâm-:

Cehennemde görevli olan meleklerin başı ve cehennem bekçisidir.

Nitekim Allah Teâlâ, Cehennem bekçisi Mâlik hakkında şöyle buyurmuştur:

[سورة الزخرف الآية: ٧٧] Z ? > = < ; 9 8 7 6 [

¹ Muslim; hadis no: 270

² Secde Sûresi: 11

³ En'am Sûresi: 61

"(Günahkârlar, Allah Teâlâ onları Cehenneme girdirdikten sonra Cehennem bekçisine ferşad ederek şöyle) seslenirler: Ef Mâlik! Ne olur, tükendik artık Rabbin canımızı alşın ki (îçerisinde bulunduğuuz durumdan) rahata kavuşalım! O (Mâlik onlara cevap olarak şöyle) der: Size ölüp kurtulmak yok, orada ebedî kalacaksınız." ¹

6. Rahim melekleri -aleyhimusselâm-:

Ana karnındaki ceninlerin ecellerini,rızıklarını,cennetlik ya da cehennemlik olduklarını yazmakla görevli meleklerdir. İnsan anne karnında dört aylı tamamlayınca, Allah Teâlâ ona bir melek gönderir ve ona, o ceninin rızğini, eceliini, ameliyi ve cehennemlik mi yoksa cennetlik mi olduğunu, yazmasını emreder.

Nitekim Abdullah b. Mès'ud -Allah ondan râzi olsun- şöyle demiştir:

((حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ الصَادِقُ الْمَصْدُوقُ، إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، ثُمَّ يَكُونُ فِي ذَلِكَ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ فِي ذَلِكَ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يُرْسَلُ الْمَلَكُ فَيَنْفُخُ فِيهِ الرُّوحَ وَيُؤْمِرُ بِأَرْبَعَ لِكَامَاتٍ: يُكَتَبُ رِزْقُهُ وَأَجَلُهُ وَعَمَلُهُ وَشَقِّيُّهُ أَوْ سَعِيدٌ. فَوَالَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرُهُ إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلٍ أَهْلِ الْجَنَّةِ حَتَّىٰ مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلٍ أَهْلِ الْثَارِ فَيَدْخُلُهَا، وَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلٍ أَهْلِ الْثَارِ حَتَّىٰ مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلٍ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَدْخُلُهَا.)) [رواه البخاري ومسلم]

"(Bütün fiillerinde, hatta peygamberlikten önceki fiillerinde bile) Sâdîk (doğru sözlü) olan ve (kendisine gelen vahiyle) tasdîk edilmiş (doğrulanmış) Rasûlullah -sallallahu ale'hi ve sellem- bize şunu anlatmıştır:

-Şüphesiz, sizden birinizin annesinin karnındaki (rahmindeki) yaratılışı, kırk gün nutfe olarak kalır (spermin yumurtayla birleşip döllenmesi kırk gündे olur.) Sonra (birinizin yaratılışı) o kadar bir sürede (kırk gündे) kan pihtısı olur. Sonra o kadar bir sürede (çığnemlik) bir et parçası haline gelir. Derken melek gönderilir ve ona ruh üflenir. Meleğe dört kelimeyi: Rızğını (az mı yoksa çok mu olacağını), eceliyi (ne kadar süre yaşayacağını) ve ne zaman öleceğini), ameliyi (ne kadar hayır ve şer işleyeceğini) ve cennetlik mi yoksa cehennemlik mi olacağını yazması emrolunur. Kendisinden başka hakkıyla ibâdetle lâyık

¹ Zuhurf Sûresi: 77

hiçbir ilah olmayan Allah'a yemin olsun ki, sizden biriniz cennetliklerin amelini işler, hatta cennetle kendisi arasında ancak bir arşınlık mesafe kalır, fakat kitap (ezelde onun hakkında takdir edilmiş olan kader) kendisini geçer de cehennemliklerin amelini işler ve cehenneme girer. Ve yine şüphesiz sizden biriniz, cehennemliklerin amelini işler, hatta cehennemle kendisi arasında ancak bir arşınlık mesafe kalır, fakat kitap (ezelde onun hakkında takdir edilmiş olan kader) onu geçer de cennetliklerin amelini işler ve cennete girer.¹

6. Dağ melekleri:

Dağlarla görevli meleklerdir.

Nitekim Âişe'den -Allah ondan ve babasından râzi olsun- rivâyet olunduğuna göre, Peygamber -sallallahu aleyni ve sellem- e şöyle sormuştur:

((هَلْ أَتَىٰ عَلَيْكَ يَوْمٌ كَانَ أَشَدَّ مِنْ يَوْمٍ أُخْدِيٍّ ۖ قَالَ: لَقَدْ لَقِيْتُ مِنْ قَوْمِكَ مَا لَقِيْتُ، وَكَانَ أَشَدَّ مَا لَقِيْتُ مِنْهُمْ يَوْمَ الْعَقَبَةِ إِذْ عَرَضْتُ نَفْسِي عَلَى ابْنِ عَبْدٍ يَالِيلَ بْنِ عَبْدِ الْكَلَّالِ، فَلَمْ يُجْبِنِي إِلَى مَا أَرْدَثُ، فَانْظَلَقْتُ وَأَنَا مَهْمُومٌ عَلَى وَجْهِي فَلَمْ أَسْتَفِقْ إِلَّا وَأَنَا بَقِرَنِ الْشِعَالَبَ، فِرَفَعَتْ رَأْسِي ۖ فَإِذَا أَنَا بِسَحَابَةٍ قَدْ أَظْلَلْتُنِي فَنَظَرْتُ فَإِذَا فِيهَا جِبْرِيلُ فَنَادَانِي فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ قَدْ سَمِعَ قَوْلَ قَوْمِكَ لَكَ وَمَا رَدُوا عَلَيْكَ. وَقَدْ بَعَثَ إِلَيْكَ مَلَكُ الْجِبَالِ لِتَأْمُرَهُ بِمَا شِئْتَ فِيهِمْ، فَنَادَانِي مَلَكُ الْجِبَالِ، فَسَلَّمَ عَلَيَّ، ثُمَّ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ! فَقَالَ: ذَلِكَ فِيمَا شِئْتَ إِنْ شِئْتَ أَنْ أُظْبِقَ عَلَيْهِمُ الْأَخْشَبَيْنِ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: بَلْ أَرْجُو أَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ مِنْ أَصْلَابِهِمْ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ وَحْدَهُ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا.)) [Rواه البخاري]

"Ey Allah'ın Rasûlü! Uhud savaşı gündünden daha zor, daha çetin bir gün yaşadın mı?

Peygamber -sallallahu aleyni ve sellem- şu cevabı verdi:

- Evet Âişe, senin kavmin Kureyş'ten gelen birçok zorlukla karşılaştım. Fakat onların bana Akabe günü revâ gördükleri eziyet hepsinden daha ağırdı. Ben Kureyş'ten gördüğüm eza ve cefa üzerine Tâife'ye gidip hayatımın korumasını Abdi Kulâl'in oğlu İbn-i Abdi Yâliyl'e teklif ettiğimde dileğime cevap vermemiş, (aksine beni kavminin aya-

¹ Buâhârî: "Peygamberlerin Haberleri Kitabı, Âdem ve Zürrîyetinin Yaratılışı Bâbı." Hadis no:3332. Müslim: "Kader Kitabı, İnsanın Annesinin Karnında Nasıl Yaratıldığı Bâbı." Hadis no: 1 ve 2643

takımına taşlatmıştı da ayaqlarım kanlar içinde kalmıştı). Ben de kederli bir şekilde Mekke'ye doğru yola koymulmustum. Bu üzüntü ve hayıret içinde Karn-ı Seâlib (Karn-ı Menâzil) denilen yere kadar geldim. Bu arada başımı kaldırıp gökyüzüne baktığında bir bulutun beni gölgelendirmekte olduğunu gördüm. Dikkatlice baktığında bulutun içinde Cibrail'i fark ettim.

Cibrail bana seslenerek şöyle dedi:

- Şüphesiz Allah Teâlâ, kavmin tarafından senin için söylenenleri işitti ve ötekilerin seni korumağı reddettiklerini de gördü. Şimdi o sana şu Dağlar Meleğini gönderdi, melek senin emrindedir. Kavmin hakkında ne dilsen ona emret, yerine getirsin.

Bunun üzerine Dağlar Meleği bana seslenerek selâm verdi, sonra da şöyle dedi:

- Efî Muhammed! Cibrail'in söylediğii gibidir. (Ben dağlarla görevli melegim ve senin emrindeyim.) Ne istersen emret. Eğer, Ebu Kubeyş ve karşısındaki şu dağı Mekkelilerin üzerine çökerek onları tamamen ezmesci istersen onu bile emredebilirsin. Dileğin hemen yerine gelecektir.

Bu söz üzerine Peygamber -sallallahu aleyni ve sellem- şöyle dedi:

- Hayır! (Ben onu istemiyorum.) Ben, Allah Teâlâ'nın onların neslinden yalnızca Allah'a ibâdet eden ve hiçbir şeyi ona ortak koymayan nesiller çıkarmasını ümit ederim.¹

7. Âdemogullarını korumakla görevli melekler -aleyhimusselâm-:

Mukimlik ve yolculuk hallerinde, uykusunda uşurken ve bütün hallerinde insanı muhafaza etmekle görevli melekler vardır ki bunlar, "el-Muakkibât" yani nöbetleşerek görevlendirilen meleklerdir.

Nitekim Allah Teâlâ bu melekler hakkında şöyle buğurmıştır:

m l k j i h g f e d c b a [
يُغَيِّرُ ~ } | { z y x w v u t s r q p o n
مَا يَقُولُهُنَّ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا يَأْفِسِيمُونَ وَإِذَا © أَلَّهُ يُقَوِّمُ سُوءًا فَلَا مَرَدَ لَهُ وَمَا لَهُمْ

[سورة الرعد الآيات: ۱۰-۱۱]

"Sizden sözünü gizleyenle, açıkça söyleyen, geceleyen (yaptıklarını) gizleyenle gündüzün onları açıktan yapan, O'nun bilgisi (ilmi) bakımından aynıdır. O'nun (Allah Teâlâ'nın), insanın önünde ve arkında devamlı süretele nöbetleşerek görevlendirilen

¹ Buhârî; hadis no: 3231. Fethu'l-Bârî şerhi.d Sûresi:10-11

melekleri vardır. Onlar, Allah'ın emriyle onu koruyup kollarlar. Bir toplum kendinde olan durumu **değiştirmedikçe** (Allah'ın kendilerine bahsettiği nimete nankörlük edip O'na karşı gelerek O'nun emrettiklerini değiştirmedikçe), **şüphesiz Allah da o toplumda olan hali** (onlara bahsettiği nimeti) **değişirmez**. Allah bir toplum için de bir kötülük isterse, ondan kaçış yoktur. Artık Allah'ın dışında onları himâye edecek (onların işlerini üstlenecek, sevdikleri şeyleri onlara getirecek ve istemediklerini de onlardan savacak) **kimse yoktur.**¹

8. Kirâmen Kâtibîn (amelleri kaydeden melekler) -aleyhimusselâm-:

Âdemoğlunun amellerini muhafaza etmek ve her insanın amelini ayrı ayrı yazmakla görevli iki melektir.

Nitekim Allah Teâlâ, insanın amellerini yazan bu iki melek hakkında şöyle buyurmuştur:

@ ? > = <; : 9 8 7 6 5 4 3 2 1 [

[سورة ق: ۱۷-۱۸] Z B A

"İki melek insanın sağında ve solunda oturarak yaplıklarını yazarlar.² İnsan hiçbir söz söylemesin ki, yanında onu gözetleyip yazmaya hazır bir melek bulunmasın."³

Allah Teâlâ'nın şu sözleri de bu melekleri kapsamaktadır:

E D C B A @ ? > <; : 9 [

[سورة الأنعام الآية: ۶۱] Z K J I H G F

"Kullarının üstünde tek hâkim O'dur. O, üzerinize, amellerinizi kaydeden Hafaza Melekleri'ni gönderir. Nihayet sizden birinize ölüm vakti geldiğinde elçilerimiz (Ölüm Meleği ve yardımcıları) hiç aksatmadan onun ruhunu (kendilerine emredileni) alırlar."⁴

Yine, Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

Z Z Y X W V T S R Q P O N [

[سورة الزخرف الآية: ۸۰]

¹ Ra'd Sûresi:10-11

² Sağındaki melek, insanın sevaplarını yazmakla, solundaki melek ise günahlarını yazmakla görevlidir.

³ Kâf Sûresi:17-18

⁴ En'am Sûresi: 61

"Yoksa onlar (müsriklər), bizim, kendilerinin sırlarını (içlerinde gizlediklerini) ve kendi aralarında konuştuklarını (gizli konuşmalarını) işitmədiğimizi mi sanırlar? Hayır! Biz işitir (ve bilir)iz, yanlarındaki elçilerimiz (Hafaza Melekleri) de onların şapıkları her şeyi yazarlar."¹

Yine, Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

Z Y X W V U T S R Q P O [

[سورة الانفطار الآيات: ١٠-١٤]

"Şüphesiz ki üzərinizde (bütün) şapıklarınızı bilen şerefli kâtipler, Hafaza Melekleri vardır."²

Ey müslüman!

Sakın ola ki bu iki melek, kiyâmet günü seni üzecek şeýler yazmasın! Söylediğin ve telaffuz ettiğin her şeý, senin lehine veya aleyhine yazılacaktır. Kiyâmet günü olunca da kulun amel defteri ortaya çıkarılacaktır.

9-10. Münker ve Nekir (kabir melekleri) -aleyhimesselâm-:

Ölü, kabrine konulduktan sonra kendisine gelen ve ona, Rabbi, dîni ve peygamberi hakkında soru sormakla görevli iki melektir.

Nitekim Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzi olsun- rivâyet olunduğuna göre, Rasûlullah -sallallahu aleýhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((إِذَا قُبِرَ الْمَيْتُ أَوْ قَالَ أَحَدُكُمْ، أَتَاهُ مَلَكٌ أَسْوَادَانِ أَزْرَقَانِ، يُقَالُ لِأَحَدِهِمَا الْمُنْكَرُ وَالآخِرُ التَّكِيرُ، فَيَقُولَا نِ: مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ؟ فَيَقُولُ: مَا كَانَ يَقُولُ هُوَ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ. فَيَقُولَا نِ: قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ هَذَا، ثُمَّ يُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ سَبْعُونَ ذِرَاعًا فِي سَبْعِينَ، ثُمَّ يُنَورُ لَهُ فِيهِ، ثُمَّ يُقَالُ لَهُ: نَمْ، فَيَقُولُ: أَرْجِعْ إِلَى أَهْلِي فَأُخْبِرُهُمْ، فَيَقُولَا نِ: نَمْ كَوْمَةُ الْعَرْوِسِ الَّذِي لَا يُوقَظُهُ إِلَّا أَحَبُّ أَهْلِهِ إِلَيْهِ حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّهُ مِنْ مَضْجَعِهِ ذَلِكَ. وَإِنْ كَانَ مُنَافِقاً قَالَ: سَمِعْتُ النَّاسَ

¹ Zuhurf Sûresi: 80

² İnfîtâr Sûresi: 10-12

**يَقُولُونَ فَقُلْتُ مِثْلَهُ لَا أَدْرِي، فَيَقُولُانِ: قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ ذَلِكَ، فَيُقَالُ
لِلأَرْضِ: الْتَّئِمِي عَلَيْهِ، فَتَلْتَئِمُ عَلَيْهِ فَتَخْتَلِفُ فِيهَا أَضْلَاعُهُ، فَلَا يَرَأُلُ فِيهَا
مُعَذَّبًا حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّهُ مِنْ مَضْجَعِهِ ذَلِكَ.)) [رواه الترمذى وصححه الألبانى]**

"Ölü veya sizden biriniz mezara konulduğu zaman, ona siyah ve mavi iki melek gelir. Birine Münker, diğerine ise Nekir denir.

İki melek ona:

Bu adam (Muhammed -sallallahu aleyni ve sellem-) hakkında ne dersin? diye sorarlar.

Bunun üzerine o, (dünyada) söylediğini söyle ve söyle der: O, Allah'ın kulu ve elçisidir. Allah'tan başka hakkıyla ibâdet e läyik hiçbir ilâhîn olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şâhitlik ederim, der.

Bunun üzerine iki melek:

Senin (ölmeden önce) böyle söylediğini (Allah'ın birliğini ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğunu ikrar ettiğini) zaten biliyorduk, derler.

Sonra onun kabri, eni ve boyu yetmiş arşın genişletilir, sonra kabri ona aydınlatılır ve kendisine: Uyu, denilir.

O (gördüğü büyük sevinçten dolayı): Dönüp âileme haber vereyim mi? (yani sevinmeleri için hâlimin güzel olduğunu ve benim için üzüntü ve keder olmadığını onlara haber vereyim mi?) der.

Bunun üzerine iki melek:

Ona: Ailesinden en çok sevân kişiden başka kimseyin uyanmadığı gelin-güvey gibi uyu, derler. (Onun kabrindeki hayatı yeni bir gelinin hayatı gibi olur. Rahat uykusundan kendisini sadece âile fertleri uyandırır. Yatağından kalkınca da uykusuna doyamamış gibi mahmur olur.)

O, Allah onu yatağından mahşere kaldırıncaya kadar (bu şekilde uşur).

Şayet münâfık ise:

İnsanların, "Muhammed Allah'ın elçisidir" dediklerini işittim ve ben de onlar gibi söyledim. Ama gerçekten onun peygamber olup olmadığını bilmiyorum? der.

Bunun üzerine iki melek:

Senin (ölmeden önce) böyle söylediğini (Allah'ın birliğini ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğunu ikrar etmediğini) zaten biliyorduk, derler.

(Sonra toprağa): Onu sıkıştır, denilir. Bunun üzerine toprak onu öyle bir sıkıştırır ki, kaburga kemikleri birbirine geçer. Allah, kıyâmette onu yattığı yerden diriltinceye kadar ona böyle azap edilir.¹

11-12. Hârût ve Mârût:

Nitekim Allah Teâlâ, Hârût ve Mârût hakkında şöyleden buymuştur:

, + *) (& % \$ # " ! [
6 5 4 3 2 1 O / . -
F D C B A @ ? > = < ; : ፩ ፻
U T S R Q P O M L K J I H G
d c b a ^ _] \ [Z Y W V
r q p n m l k j i h g f e

[آلية البقرة: ١٠٢] Z S

"(Yahûdiler) Süleymân'ın hükümrânlığı zamanında şeytanların sihirbazlara söylemeklerine uydular. Oysa Süleymân (-aleyhisselâm- sihri öğrenerek) kâfir olmadı. Ancak şeytanlar, insanlara sihri öğretip (dînlerini ifsâd etmek suretiyle) kâfir oldular. (Yine Yahûdiler, insanları sınamak için Allah tarafından) Bâbil'de Hârût ve Mârût adlı iki meleğe indirilene uydular. O iki melek; 'Biz ancak imtihan için gönderildik, sakın yanlış inanıp da kâfir olmaçasın diyecek (nasihat edip uyarmadıkça) hiç kimseye sihir ilmini öğretmezlerdi. İnsanlar, iki melekten karı ile kocanın arasını açacak şeyleri öğrenirlerdi. Oysa sihirbazlar, Allah'ın izni olmadan hiç kimseye zarar veremezler. Sihirbazlar kendilerine fayda değil de zarar vereni öğrenirler. Sihri satın alanlar (sihri tercih edip hakkı terkeden Yahûdiler) âhirette (hayırдан yana) nasiplerinin olmadığını çok iyi bilmektedirler. (Allah ve Rasûlü'ne imâna karşılık) kendilerini sattıkları şey (sihir), ne kötüdür. Keşke bunu anlasalardı."²

13. Cennet ehlinin melekleri:

Cennet kapılarından cennet ehlinin yanına gelerek onları selâmlamak ve onları cennet nimetleriyle müjdelemekle görevli meleklerdir.

¹ Tirmîzî;hadis no:1071. Ebü İsa (Tirmîzî) şöyleden demiştir: Hadis, Hasen Garib'tir. Elbâñî de "Silsiletu'l-İhâdîsi's-Sâhiha", hadis no: 1391'de hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir.

² Bakara Sûresi:102

Nitekim Allah Teâlâ bu melekler hakkında şöyle buyurmaktadır:

i h g f e d c b a ^ _] [
[٢٣-٢٤] Z v u t s q p o n m l k j
[سورة الرعد من الآيات: ٢٣-٢٤]

"Adn cennetleridir; oraya girerler. Babalarının, eşlerinin, çocukların içi olanları da oraya girerler. Melekler, (cennete girişlerini tebrik etmek için) her kapıdan onların (cennet ehlinin) yanına gelerek onlara; 'Sizlere selâm olsun. Son yurt (cennet), ne güzeldir' derler."¹

Yine, Allah Teâlâ bu melekler hakkında şöyle buyurmuştur:

[وَسِيقَ الَّذِينَ أَتَقْوَا رَبَّهُمْ إِلَى زُمَرًا حَقَّ إِذَا جَاءَهُ وَهَا وَفِتْحَتْ أَبْوَابَهَا
وَقَالَ لَهُمْ فَادْخُلُوهَا خَلِدِينَ] ٧٣ [سورة الزمر الآية: ٧٣]

"Rablerine karşı gelmekten sakınanlar, bölüm bölüm cennete sevk edilirler. Nihayet oraya varıp da kapıları açılıncı cennet bekçileri onlara: Selâm olsun size! Güzel hallerde olasınız! Haydi, ebedî kalmak üzere girin buraya! derler."²

13. Cehennem ehlinin melekleri:

Meleklerin içerisinde cehennem bekçileri olanları vardır ki, bunlar Zebânîlerdir. Zebânîlerin başları 19 tane olup önde geleni Mâlik -aleyhisselâm-'dır.

Nitekim Allah Teâlâ bu melekler hakkında şöyle buyurmuştur:

^ _ ^] \ [Z K W V U T S [
m l k j i h g f e d c b a
[سورة الزمر الآية: ٧١] Z w v u t s r q p o

"İnkâr edenler (kâfirler), bölüm bölüm (zorla) cehenneme sürürlüler. Nihayet oraya vardıklarında kapılar (cehennemin yedi kapısı) açılıncı, cehennem bekçileri (onları azarlayarak) onlara şöyle derler: Size Rabbinizin âyetlerini okuyan ve Allah'ın huzuruna çıkacağınız bu günü (n korkunç dehşetini) bildiren ve sizi uyarın sizden elçileriniz (peygamberleriniz) size gelmediler mi? (Onlar, suçlarını itiraf ederek:) Evet (Rabbimizin

¹ Ra'd Sûresi: 23-24

² Zümer Sûresi: 73

elçileri) geldiler (ve bugün için bizi uyardılar), fakat kâfirler hakkında (Allah'ın) azap hükmü kesinleşti, derler."¹

Yine, Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

[﴿فَلَيَدْعُ نَادِيْهُ وَسَنَدْعُ الْزَّبَانِيَّةَ ﴾ ١٨-١٧] [سورة العلق الآيات: ١٧-١٨]

"(Bu azgın) istediği kadar grubunu yardıma çağırınsın! Biz de Zebanîleri (azap meleklerini) çağıracağız."²

Yine, Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

Z Y X W V U T S R Q P O N M L K J I [
j i h g f e d c b a_ ^] \ [
[سورة المدثر الآيات: ٢٧-٣١] Z ... n m l k

"Sekar (cehennem) nedir bilir misin? Nereden bileyeksin! O, içine atılanı yer, bitirir. (ne deri, ne de kemik bırakır, hepsini yakar). Yine de bırakmaz, eski haline çevirip bu işi tekrar eder, sürekli derileri kavurur. Üzerinde on dokuz görevli (çetin ve acımasız zebânî) vardır. Biz cehennem görevlilerini sadece meleklerden kıldık. Onların sahibisini da kâfirler için imtihan sebebi çıktı ki Ehl-i Kitap, (Kur'an'da cehennem hakkında gelen bilgilerin hak olduğunu) kesin inansınlar ve mü'minlerin de (Allah'a ve Rasûlüne) imânları artsın..."³

14. Bıkmadan, usanmadan ayakta duran, dâima rükû hâlinde olan ve başlarını secededen kaldırımadan sürekli secde eden melekler:

Nitekim Ebu Zer'den -Allah ondan ve babasından râzi olsun- rivâyet olunduğuna göre, Rasûllâh -sallallahu aleyyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur

((إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ، وَأَسْمَعُ مَا لَا تَسْمَعُونَ. أَطَّبِ السَّمَاءُ - وَحُقُّ لَهَا أَنْ تَئِظَ - مَا فِيهَا مَوْضِعٌ أَرَبَعُ أَصَابِعٍ إِلَّا وَمَلَكٌ وَاضْعُ جَبَهَتُهُ سَاجِدًا لِلَّهِ. وَاللَّهُ لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَّكْيُتُمْ كَثِيرًا، وَمَا تَلَذَّذْتُمْ بِالنِّسَاءِ عَلَى الْفُرُشِ، وَخَرَجْتُمْ إِلَى الصُّعْدَاتِ تَجَارُونَ إِلَى اللَّهِ)). [رواه الترمذى]

¹ Zümer Sûresi: 71

² Alâk Sûresi: 17-18

³ Müddessir Sûresi: 27-31

"Şüphesiz ben, sizin görmediğiniz şeyleri görürüm ve işitmediğiniz şeyleri işitirim. Gök (âdetâ) gıçırdadı ve gıçırdaması da hakkıdır. Zirâ gökte dört parmak yeri yoktur ki, bir melek Allah'a secdे etmek üzere (o yere) alnıni koymuş olmasın. Allah'a yemin olsun ki, şayet siz benim bildiklerimi bilseydiniz, az gülerdiniz, çok ağlardınız, yataklarda eşlerinizle cinsel ilişkiye girmekten zevk almazsınız ve (evlerinizden) yollara çíkarak (başınıza gelen belâyi gidermesi için seslerinizi yükselterek) Allah'a yalvarırdınız."¹

15. Yeryüzünde zikir (ilim) meclislerini takip eden gezici melekler:

Nitekim Ebü Hureyre'den -Allah ondan râzi olsun- rivâyet olunduguna göre, Rasûlullah -sallallahu ale'hi ve sellem- bu konuda şöyle bıュurmuştur:

((إِنَّ اللَّهَ مَلَائِكَةً يَطُوفُونَ فِي الْأَرْضِ يَلْتَمِسُونَ أَهْلَ الذِّكْرِ، فَإِذَا وَجَدُوا قَوْمًا يَذْكُرُونَ اللَّهَ تَنَادَوْا: هَلْمُوا إِلَى حَاجَتِكُمْ؟ قَالَ: فَيَحْفُونَهُمْ بِأَجْنِحَتِهِمْ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا. قَالَ: فَيَسْأَلُهُمْ رَبُّهُمْ وَهُوَ أَعْلَمُ مِنْهُمْ مَا يَقُولُ عِبَادِي: قَالُوا: يَقُولُونَ يُسَبِّحُونَكَ وَيُكَبِّرُونَكَ وَيَحْمَدُونَكَ وَيُمَجِّدُونَكَ. قَالَ: فَيَقُولُ: هَلْ رَأَوْنِي؟ قَالَ: فَيَقُولُونَ: لَا وَاللَّهِ مَا رَأَوْكَ. قَالَ: فَيَقُولُ: وَكَيْفَ لَوْ رَأَوْنِي؟ قَالَ: يَقُولُونَ: لَوْ رَأَوْكَ كَانُوا أَشَدَّ لَكَ عِبَادَةً، وَأَشَدَّ لَكَ تَمْجِيدًا وَتَحْمِيدًا وَأَكْثَرَ لَكَ تَسْبِيحًا. قَالَ: يَقُولُ: فَمَا يَسْأَلُونَكَ الْجَنَّةَ. قَالَ: يَقُولُ: وَهُلْ رَأَوْهَا؟ قَالَ: يَقُولُونَ: لَا وَاللَّهِ يَا رَبِّ! مَا رَأَوْهَا. قَالَ: يَقُولُ: فَكَيْفَ لَوْ أَنَّهُمْ رَأَوْهَا؟ قَالَ: يَقُولُونَ: لَوْ أَنَّهُمْ رَأَوْهَا كَانُوا أَشَدَّ عَلَيْهَا حِرْصًا، وَأَشَدَّ لَهَا طَلَبًا، وَأَعْظَمَ فِيهَا رَغْبَةً. قَالَ: فَمِمَّ يَتَعَوَّدُونَ؟ قَالَ: يَقُولُونَ: مِنَ النَّارِ. قَالَ: يَقُولُ: وَهُلْ رَأَوْهَا؟ قَالَ: يَقُولُونَ: لَا وَاللَّهِ يَا رَبِّ! مَا رَأَوْهَا. قَالَ: يَقُولُ: فَكَيْفَ لَوْ رَأَوْهَا؟ قَالَ: يَقُولُونَ: لَوْ رَأَوْهَا كَانُوا أَشَدَّ مِنْهَا فِرَارًا، وَأَشَدَّ لَهَا مَخَافَةً. قَالَ: فَيَقُولُ: فَأُشْهِدُكُمْ أَنِّي قَدْ عَفَرْتُ لَهُمْ. قَالَ: يَقُولُ مَلَكٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ فِيهِمْ: فُلَانٌ لَيْسَ مِنْهُمْ، إِنَّمَا جَاءَ لِحَاجَةٍ. قَالَ: هُمُ الْجُلَسَاءُ لَا يَشْقَى بِهِمْ جَلِيسُهُمْ.)) [Roaah bخاري]

¹ Tirmizî; hadis no: 2312.

"Şüphesiz Allah'ın yollarda gezip dolaşan ve zikir (ilim) ehlini arayan (insanları korumakla görevli olan Hafaza Meleklerinin dışında) birtakım melekleri vardır. Allah'ı zikreden bir topluluk buldukları zaman: Aradığınız (istediğiniz) şey buradadır, hemen gelin, diye birbirlerini çağırırlar. (Melekler gelip) onların etrafını kanatlarıyla kuşatarak (birbirlerinin üstünde) dünya semasına (ulaşıncaşa) kadar arayı (yerle gök arasını) doldururlar.

Rab Teâlâ, -kullarının durumlarını, meleklerden daha iyi bildiği halde- melekler sorar:

- Kullarım ne diyorlar?

Melekler:

- Seni tesbih ediyorlar (seni her türlü noksanlıktan tenzih ediyorlar), senin için: Allah en Büyüktür diyorlar, sana hamd ediyorlar ve sana tazim gösteriyorlar, deler.

Rab Teâlâ:

- Onlar (kullarım) beni gördüler mi? diye sorar.

Melekler:

- Hayır! Allah'a yemin ederiz ki onlar seni görmediler, diye cevap verirler.

Rab Teâlâ:

- Ya beni görselerdi ne yaparlardı (zikirdeki halleri nice olurdu)? Diye sorar.

Melekler:

- Eğer seni görselerdi, sana daha çok ibâdet ederler, sana daha çok tazim gösterirler, sana daha çok hamd ederler ve seni daha çok tesbih ederlerdi, diye cevap verirler.

Rab Teâlâ:

- Onlar benden neyi istiyorlar? Diye sorar.

Melekler:

- Onlar, senden cenneti istiyorlar, diye cevap verirler.

Rab Teâlâ:

- Onlar, cenneti gördüler mi? diye sorar.

Melekler:

- Hayır! Eş Rabbimiz! Allah'a yemin ederiz ki onlar cenneti görmediler, diye cevap verirler.

Rab Teâlâ:

- Ya onlar cenneti görselerdi ne yaparlardı? Diye sorar.

Melekler:

- Eğer onlar cenneti görselerdi, onu elde etmek için daha çok gayret ederler, onu daha çok isterler ve ona daha çokraigbet gösterirlerdi, diye cevap verirler.

Rab Teâlâ:

- Onlar hangi şeýden (bana) sıgınıyorlar? Diye sorar.

Melekler:

- Cehennemden (sana sıgınıyorlar), diye cevap verirler.

Rab Teâlâ:

- Onlar, cehennemi gördüler mi? diye sorar.

Melekler:

- Hayır! Eý Rabbimiz! Allah'a yemin ederiz ki onlar cehennemi görmediler, diye cevap verirler.

Rab Teâlâ:

- Ya onlar cehennemi görselerdi ne yaparlardı? Diye sorar.

Melekler:

- Eğer cehennemi görselerdi ondan daha çok kaçarlar ve ondan daha çok korkarları, diye cevap verirler.

Bunun üzerini Rabb Teâlâ şöyle buýurur:

- Sizi şâhit kılıþorum ki, ben onların hepsini baþışladım!

- Rasûlullah -sallallahu aleþhi ve sellem- sözüne devam ederek şöyle buýurdu:

- Îçlerinden bir melek: Onların arasında onlardan olmayan falanca (çok günah işledi) bir kul da var. O başka bir maksatla, dünyalık bir ihtiyacı için onlara uþraþıp, yanlarına oturuverdi, der.

Bunun üzerine Rab Teâlâ:

- (Onu da baþışladım), onlar öyle (kâmil) bir topluluktur ki, onlarla birlikte oturan kimse de o topluluk sebebiyle (ve onların bereketiyle) bedbaht olmaz, buýurur.¹

¹ Buhârî; hadis no: 6408. Fethu'l-Bârî şerhi.

16. Allah Teâlâ'nın arşını taşımakla görevli melekler:

Nitekim Allah Teâlâ bu melekler hakkında şöyle bulmuştur:

[الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ إِسْتَحْوَنَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ
لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعَتْ كُلُّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَاتَّبَعُوا
سَيِّلَكَ وَقِيمَهُ عَذَابَ الْجَحِيمِ] ۷ [سورة غافر الآية: ۷]

"Arş'ı taşıyan, bir de onun (Arş'in) çevresinde bulunan melekler, Rablerine hamd ederek O'nu her şeyden tenzih ederler. O'na gerçekten imân ederler ve mü'minler için şöyle mağfiyet dileyerek duâ ederler: Eyyübe! Rabbimiz! Senin rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır! O halde (şirk ve günahlardan) tevbe eden ve senin (emretmiş olduğun) yoluna uyanları bağıyla ve onları cehennem azabından koru!"¹

Rasûlullah -sallallahu aleyni ve sellem- de bu konuda şöyle bulmuştur:

((أُذْنَ لِي أَنْ أَحَدَّ عَنْ مَلَكٍ مِنْ مَلَائِكَةِ اللَّهِ مِنْ حَمَلَةِ الْعَرْشِ، إِنَّ مَا
بَيْنَ شَحْمَةِ أُذْنِهِ إِلَى عَاتِقِهِ مَسِيرَةُ سَبْعِ مِائَةِ عَامٍ .)) [رواه أبو داود]

"Allah'ın meleklerinden olan Hametu'l-Arş'tan (Allah'ın arşını taşıyan) bir meleğin yaratılışının büyülüklüğü hakkında (ashâbına veya insanlara) konuşmam için (Allah Teâlâ tarafından) bana izin verildi. Şüphesiz bir meleğin kulak memesi ile omuzu arası, (iyi bir atla yapılan) yedi yüz yıllık yol mesafesi kadardır. (Peki boyunun uzunluğu ve vucudunun büyülüklüğü hakkında ne dersiniz!)."²

Melekler ne zaman yaratılmışlardır?

Bu konuda Kur'an ve sünnetten herhangi bir nas gelmediğinden dolayı meleklerin ne zaman yaratıldıklarına dair belirli bir vakit tayin etme bilgisine sahip değiliz. Fakat melekler, Kur'an'ın şu âyeti gereği, insanın yaratılmasından önce yaratılmış oldukları kesindir:

- , + *) (' & % \$ # " ! [
< ; : ۹ ۸ ۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱ ۰ / .
[سورة البقرة الآية: ۳۰] ? > =

¹ Ğâfir/Mü'min Sûresi:7.

² Ebü Dâvud;Kitabu's-Sunne,Cehmiyye Hakkındaki Bâb. hadis no: 4727..

"(Ey Peygamber! İnsanlara hatırlat!) Hani Rabbin meleklerə: Ben, yeryüzünde (onu imâr edecek) bir halife yaratacağım, dediğinde onlar: Bizler sana hamd ederek seni tesbih ve takdir edip dururken, yeryüzünde bozgunculuk yapacak ve orada kan dökecek birisini mi yaratacaksın? (Ey Rabbimiz! Onu yaratmandaki hikmetini bize öğretir ve onu bize gösterir misin?) dediler. Allah: Ben, sizin bilemediğiniz pek çok şeyi bilirim, dedi."¹

Allah Teâlâ'nın insanı yaratmak istediğini haber vermesi, meleklerin insandan önce var olduklarına delâlet etmektedir.

Meleklerin yaratılış bakımından azamet ve büyüklükleri:

Nitekim Allah Teâlâ cehennemdeki melekler hakkında şöyle buyurmuştur:

﴿ يَأَيُّهَا الَّذِينَ إِمَانُوا فَوْأَنفُسَكُمْ وَأَهْلِكُمْ نَارًا وَقُوْدُهَا ﴾
 غَلَاظٌ شَدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمْرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يَتَوَمَّرُونَ ﴿٦﴾ [suratul-Tahrîm âyet: 6]

"Ey imân edenler! Kendinizi ve âilelerinizi yakıtı insanlar ve taşlar olan o ateşten koruyun ki, onun üzerinde iri yarı, sert tabiatlı melekler vardır. Kendilerine verdiği emirlerde Allah'a asla isyan etmezler ve emrolunduklarını yerine getirirler."²

Meleklerin en büyüğü ise, istisnásız Cebrâil -aleyhisselâm-'dır.

Cebrâil -aleyhisselâm-'ın vasfi hakkında gelen delillerden bazıları şunlardır:

Abdullah b. Mes'ud'dan -Allah ondan râzi olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyle demiştir:

((رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جِبْرِيلَ فِي صُورَتِهِ وَلَهُ كُسْتُ مَائِةَ جَنَاحٍ كُلُّ جَنَاحٍ مِنْهَا قَدْ سَدَ الْأَفْقَ، يَسْقُطُ مِنْ جَنَاحِهِ مِنَ التَّهَاوِيلِ وَالدُّرُّ وَالْيَاقُوتِ مَا اللَّهُ بِهِ عَلِيهِمْ .)) [Râyhân Ahmed ve İbn Kثîr fi al-Bîdâya: İsnâdâ Jîd]

"Rasûlullah -sallallahu alehi ve sellem-, Cebrâil -aleyhisselâm-'ı gerçek sûretinde altı yüz kanadı olduğu halde görmüştür. Bu kanatların her birisi, ufuğu (yerle gök arası) kapatmıştır. Kanadından, Allah'tan başka hiç kimseyin bilemeyeceğî kadar çok olan, çeşitli renklerde inci ve yakut dökülüyordu."³

¹ Bakara Sûresi: 30

² Tahrîm Sûresi: 6

³ İmam Ahmed Mûsnedi'nde rivâyet etmiştir. İbn-i Kesîr; el-Bidâye ve'n-Nihâye; c: 1, s: 47'de isnâdinin cevâhid olduğunu söylemiştir.

Yine, Rasûlullah -sallallahu aleyni ve sellem-, Cibrîl -aleyhisselâm-’ı vasfederken şöyle buşurmuştur:

(رَأَيْتُهُ مُنْهِطًا مِنْ السَّمَاءِ سَادًّا عَظُمُ خَلْقِهِ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ.)

[Rواه مسلم]

"Ben, O’nu gökten inerken, yüce bir yaratılışa sahip olmasından dolayı gök ile yer arasını kapatmış olarak gördüm."¹

Büyük yaratılışlı meleklerden kimisi de Allah Teâlâ'nın Arş'ını taşıyan 'Hameletu'l-Arş'tır. Bu meleklerin vasıfları hakkında gelen delillerden bazılıdır:

Nitekim Câbir b. Abdullah'tan -Allah ondan ve babasından râzi olsun- rivâyet olunduğuna göre, Peygamber -sallallahu aleyni ve sellem- şöyle buşurmuştur:

((أُذِنَ لِي أَنْ أَحَدَّ عَنْ مَلَكٍ مِنْ مَلَائِكَةِ اللَّهِ مِنْ حَمَلَةِ الْعَرْشِ، إِنَّ مَا بَيْنَ شَحْمَةِ أُذْنِهِ إِلَى عَاتِقِهِ مَسِيرَةُ سَبْعِ مِائَةِ عَامٍ.) [Rواه أبو داود]

"Allah'ın meleklerinden olan Hametu'l-Arş'tan (Allah'ın arşını taşıyan) bir meleğin yaratılışının büyülüğu hakkında (ashâbına veya insanlara) konuşmam için (Allah Teâlâ tarafından) bana izin verildi. Şüphesiz bir meleğin kulak memesi ile omuzu arası, (iyi bir atla yapılan) yedi yüz yıllık yol mesâfesi kadardır. (Peki boynunun uzunluğu ve vucudunun büyülüğu hakkında ne dersiniz!)."²

Meleklerin kanatları vardır:

Allah Teâlâ bu konuda şöyle buşurmuştur:

z y x w v u t s r q p o [

{ ~ الْخَلِقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ ق [سورة فاطر الآية: ۱۰]

"Gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer ve dörder kanatlı (dilediği kullarına göndermek üzere) elçiler yapan Allah'a hamdolsun. O, yarattığında dilediğini arttırır. Şüphesiz ki Allah, her şeye gücü yetendir."³

¹ Muslim; hadis no:177.

² Ebü Dâvud; Kitabu's-Sunne, Cehmiyye Hakkındaki Bâb.

³ Fâtır Sûresi: 1

Meleklerin güzellikleri:

Allah Teâlâ, Cebraiîl -aleyhisselâm-’ı vasfederken şöyle buğurmuştur:

[سورة النجم الآيات: ٥ - ٦] Z = < ; : 9 8 7 6 [

"Onu, kendisine (Muhammed -sallallahu aleysi ve sellem-'e) pek güçlü ve güzel görünümlü (en yüksek ufukta gerçek sûretinde ona gözükmüş olan melek) Cebraiîl öğretmiştir."¹

İbn-i Abbas -Allah ondan ve babasından râzi olsun- Necm Sûresi: 6. âyetini tefsir ederken şöyle demiştir:

((دُو مِرَّةً)): Yani "güzel görünümlü" demektir.

Katâde -Allah ona rahmet etsin- ise şöyle demiştir:

((دُو مِرَّةً)): Yani "uzun ve güzel yaratılışlı" demektir.

Meleklerin, bütün insanlar tarafından güzel vasıflarda oldukları kabul edilmiştir. Bunun içindir ki insanlar, güzel kimseleri, meleklerle benzetirler.

Nitekim kadınlar, Yusuf -aleyhisselâm- hakkında şöyle demişlerdi:

@ ? > = < ; : 9 8 7 6 5 4 3 2 ... [

[سورة يوسف من الآية: ٣١] Z B A

"Kadınlar onu görünce ona hayran kaldılar, onun güzelliğine dalıp gittiklerinden, farkında olmadan kendi ellerini kestiler ve: Hâşâ! Allah için, bu bir insan olamaz. Bu, ancak pek kıymetli bir melektir! (Başka bir şey olamaz!) dediler."²

Meleklerin hızları:

Günümüzde insanın bildiği en büyük hız, ışık hızıdır. Meleklerin hızı ise, bu hızın çok üzerindedir. Öyle ki, Peygamber -sallallahu aleysi ve sellem-'e soru soran kişi, sorusunu bitirir bitirmez, Cebraiîl -aleyhisselâm- Allah Teâlâ katından cevabını anında getirirdi.

¹ Necm Sûresi: 5-6

² Yusuf Sûresi: 31

Melekler, yaratılış ve azamet bakımından birbirlerinden farklıdırılar:

Melekler, fazilet ve üstünlük bakımından birbirlerinden farklı oldukları gibi, yaratılış ve hacimleri bakımından da aynı derecede olmayıp birbirlerinden farklılık arzederler. Örneğin meleklerin en faziletlileri, Bedir savaşına katılanlardır.

Nitekim Muâz b. Rîfâa b. Râfi' ez-Zurakî'nin -Allah ondan râzi olsun- babasından rivâyet ettiğine göre, -ki babası Bedir savaşına katılanlardan birisiydi- o şöyle demiştir:

((جَاءَ جِبْرِيلُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ : مَا تَعْدُونَ أَهْلَ بَدْرٍ فِيهِمْ ؟ قَالَ : مِنْ أَفْضَلِ الْمُسْلِمِينَ أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا، قَالَ : وَكَذَلِكَ مَنْ شَهَدَ بَدْرًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ .))

[رواه البخاري]

"Cebrai -aleyhisselâm-, Peygamber -sallallahu aleysi ve sellem-'e gelerek:

- Siz, sizden Bedir savaşına katılanlar hakkında dersiniz (onları nasıl bilirsiniz)? Diye sordu.

Peygamber -sallallahu aleysi ve sellem- şöyle buyurdu:

- Müslümanların en faziletlisidir veya buna yakın bir söz, (söyledi).

Bunun üzerine Cebrai -aleyhisselâm- şöyle dedi:

- Bizde de Bedir savaşına katılan melek, meleklerin en faziletlisidir.¹

Melekler, yemezler ve içmezler:

Rahmân'ın dostu İbrahim -aleyhisselâm- ile kendisini ziyyârete gelen melekler arasında geçen olay, meleklerin yemeyp içmediklerine delâlet etmektedir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

[فَرَأَعَ إِلَيْتَ أَهْلِهِ، فَجَاءَ يَعْجِلُ سَمِينٌ ٢٦ فَقَرِبَهُمْ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُونُونَ ۝ فَأَوْجَسَ
مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ وَبَشِّرُوهُ بِغُلَامٍ عَلَيْهِ ۝ ٢٨-٢٦] [سورة الذاريات الآيات: ٢٦-٢٨]

¹ (İbrahim -aleyhisselâm-) onlara yemek getirmek için gizlice âilesinin yanına giderek semiz bir danaayı kesip ateşte kızarttıktan sonra getirmiştir. Onların önlerine koşup: Yemez misiniz? demiştir. O sırada (onların yemediklerini görünce) onlardan yana içine bir korku düşmüştü. (Bunun üzerine onlar:) Korkma! (Biz Allah'ın elçileriyiz) dediler ve ona (eşi

¹ Buhârî; hadis no: 3992.

Sâra'nın, Allah'ı ve onun dînini bilen) âlim olacak bir çocuğu (İshâk'ı) doğuracağını müjdelediler.¹

Allah Teâlâ başka bir âyette şöyle buyurmuştur:

[فَلَمَّا رَأَهَا أَيْدِيهِمْ لَا تَصُلُّ إِلَيْهِ نَكَرَهُمْ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِفَةً قَالُوا لَا تَخَفَ إِنَّا
أُرْسَلَنَا إِلَى قَوْمٍ لُّوطٍ] [سوره هود الآية: ٧٠]

"(İbrahim -alevhisselâm-) misafirlerinin ellerini yemeğe uzatmadıklarını görünce, onların bu hali kendisinin hoşuna gitmedi ve onlardan kuşkulandı, kalbine bir korku girdi. (Bunun üzerine melekler ona:) Korkma! Zirâ bizler, (Rabbinin melekleriiz ve) Lût kavmini helak etmek için gönderildik, dediler."²

Melekler, Allah Teâlâ'yı anmaktan ve O'na ibâdet etmekten hiç bıkıp usanmazlar ve yorulmazlar:

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

[يُسَيِّحُونَ أَيْلَلَ وَالنَّهَارَ لَا يَقْتُرُونَ] [سوره الأنبياء الآية: ٢٠]

"Onlar, gece-gündüz bıkmaksızın (Allah'ı) tesbih ederler."³

Allah Teâlâ başka bir âyette şöyle buyurmuştur:

[... فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَيِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ] [سوره فصلت من الآية: ٣٨]

"... şunu bilsinler ki, Rabbinin nezdinde olan melekler, gece gündüz, bıkmadan-usanmadan O'nu tesbih ederler (O'nu her türlü noksanlıklardan temiz etmekten asla kibrilenmezler)."⁴

Meleklerin sayıları:

Melekler, pek çoktur. Onların sayısını, Allah Teâlâ'dan başka hiç kimse bilemez.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

[... وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا] [سوره المدثر من الآية: ٣١]

¹ Zâriyat Sûresi: 26-28

² Hud Sûresi: 70

³ Enbiyâ Sûresi: 20

⁴ Fussilet Sûresi: 38

"...Rabbinin ordularını (meleklerinin sayısını), kendisinden başka hiç kimse bileyem. Bu cehennem (sekar), insanlara bir ögütten başka bir şey değildir."¹

Nitekim Peygamber -sallallau aleysi ve sellem- gökte bulunan "Beytu'l-Ma'mur" uvasfederken şöyle buyurmuştur:

((فُرِّجَ لِي الْبَيْتُ الْمَعْمُورُ فَسَأَلَتْ جِبْرِيلَ: هَذَا الْبَيْتُ الْمَعْمُورُ يُصَلِّي فِيهِ كُلُّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ إِذَا خَرَجُوا لَمْ يَعُودُوا إِلَيْهِ أَخِرَّ مَا عَلَيْهِمْ.)) [رواه البخاري]

"(Mirac olayında) gökte Beytul-Ma'mur denilen yere yükseltildiğimde Cibrail'e onu (Beytul-Ma'mur'u) sordum.

Cibrail dedi ki:

- Bu Beytu'l-Ma'mur'da her gün yetmiş bin melek namaz kılır. Melekler dışarı çıktıklarında da bir daha oraya geri dönmezler (çok olduklarından dolayı onlara bir daha sıra gelmez)."²

Yine, Abdullah b. Mes'ud'dan -Allah ondan râzi olsun- rivâyet olunduğuna göre, Rasûlullah -sallallahu aleysi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لَهَا سَبْعُونَ أَلْفَ زِمَامٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يَجْرُونَهَا.)) [رواه مسلم]

"O gün (Kiyâmet günü), yetmiş bin dizgini olan ve her bir dizgininden yetmiş bin meleğin çektiği cehennem getirilir."³

Meleklerle imân, mü'mine, pek kıymetli faydalar sağlar. Bu faydalardan bazıları şunlardır:

1. Allah Teâlâ'nın azametini, kuvvet ve hükümlerini bilmeyi sağlar. Çünkü yaratılan şeyin azameti, yaratanan azametine delâlet eder.

2. Âdemogluna verdiği degerden dolayı Allah Teâlâ'ya gereği gibi şükretmeyi sağlar. Öyle ki ki Allah Teâlâ,ullarını korumak, amellerini yazmak ve bunun dışında ullarının yararına olan şeyler için meleklerini görevlendirmiştir.

3. Allah Teâlâ'ya sürekli ibâdet etmelerinden dolayı melekleri sevmeyi sağlar.

¹ Müddeessir Sûresi: 31

² Buhârî; hadis no: 3207

³ Müslim; hadis no: 2842.

Kalplerinde egrilik olan bazı topluluklar, meleklerin cisimler olduklarını inkâr etmişler ve meleklerin, mahlükatın içerisindeki iyilik kuvvetlerinden ibâret olduklarını iddiâ etmişlerdir. Bu iddiâ, Allah Teâlâ'nın kitabını, Elçisi Muhammed -sallallahu aleysi ve sellem- 'in sünnetini ve müslümanların bu konudaki oýbirliğini yalanlamak demektir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buýurmuştur:

z y x w v u t s r q p o [

{ ~الْخَلِقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ { [سورة فاطر الآية: ۱]

"Gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer ve dörder kanatlı (dilediği kollarına göndermek üzere) elçiler yapan Allah'a hamdolsun. O, yarattığında dilediğini arttırır. Şüphesiz ki Allah, her şeye gücü yetendir."¹

CİNLER:

Cinler, ateşten yaratılan görünmeyen varlıklardır. Cinlerin yaratılışı, insanların yaratılışından önce olmuştur.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buýurmaktadır:

{ ~إِنَّ الْأَنْسَنَ مِنْ صَلَصَلٍ مِنْ حَمَّاً مَسْتَوْنَ ۖ وَلِلْجَانَ خَلَقْنَاهُ ۚ قَبْلُ مِنْ نَارٍ { [سورة الحجر الآيات: ۲۶-۲۷]

السَّمُورُ

"Andolsun ki biz insanı, kurumuş çamurdan, şekillenmiş siyah balçıkta² yarattık. Cinleri de (Âdem'i yaratmadan) önce zehirli (dumanı olmayan şiddetli) bir ateşten yarattık."³

Cinler de -insanlar gibi-, Allah Teâlâ'nın kendilerine tevcih buýurduğu emir ve yasaklara karşı sorumludurlar.

Cinlerin kimisi mü'min, kimisi kâfirdir. Kimisi Allah Teâlâ'nın emirlerine itaat eder, kimisi de emirlerine karşı gelir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buýurmuştur:

- , + *) (' % \$ # " ! [

[سورة الجن الآيات: ۱۴-۱۵] Z 2 1 O / .

¹ Fâtır Sûresi: 1

² Siyah balçık olması; çok uzun süre kaldığı için rengi ve kokusunun değişmesinden dolayıdır.

³ Hicr Sûresi: 26-27

"İçimizden (Allah'ın emirlerine itaat ederek) teslim olanlar da vardır, kendilerine zulmederek (hak yoldan sapan) kimseler de vardır. Kim (Allah'ın emirlerine itaat ederek) teslim olursa, işte onlar, doğru yolu arayan kimselerdir. Kendilerine zulmeden kimselere gelince, onlar da cehenneme odun oldular."¹

Başka bir âyette şöyle buyurmaktadır:

وَمَنَا دُونَ ذَلِكَ كَنَاطِرَاقَ قِدَّادَا [١١] [سورة الجن الآية: ١١]

"Gercekten bizden kimimiz iyi (ve muttakîler), kimimiz de bundan aşağı (kâfirler ve fâsipler) olmak üzere türlü yollar tutmuşduk."²

Cinlerin kâfir olanları, -insanlarda olduğu gibi-, cehenneme girecekler, mü'min olanları da insanlar gibi icmâ ile cennete gireceklerdir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

Z | H G F E D C B A @ ? [

[سورة الرحمن الآيات: ٤٨-٤٦]

"Rabbinin huzurunda durmaktan (dünyada itaat ederek O'na karşı gelmekten) korkan kimselere iki cennet vardır. Öyleyken (Eğer cinler ve insanlar!) Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalayışabilirsiniz?"³

Cinlerle insanlar arasında zulüm ve haksızlık vukû bulmuştur.

Nitekim bir kudsî hadiste Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

((يَا عَبَادِي ! إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي ، وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّماً ، فَلَا تَظَالَّمُوا .)) [رواه مسلم]

"Eğer kullarım! Ben, zulmü kendi nefsimde haram kıldım. Sizin aranızda da onu haram kıldım. Bu nedenle birbirinize zulmetmeyin."⁴

Bununla birlikte bazen cinler insanlara, bazen de insanlar cinselere zulüm ve haksızlık yapabilmektediler. İnsanların cinselere yaptığı zulüm ve haksızlıklardan birisi de, insanın kemik ve hayvan dışkısıyla taharetlenmesidir.

¹ Cin Sûresi: 14-15

² Cin Sûresi: 11

³ Rahmân Sûresi: 46-47

⁴ Muslim

Abdullah b. Mes'ud'dan -Allah ondan râzi olsun- rivâyet olunduğuna göre cinler, Peygamber -sallallahu aleyni ve sellem-'e azıklarının ne olduğunu sorduklarında, Peygamber -sallallahu aleyni ve sellem- onlara şöyle buşurmuştur:

((لَكُمْ كُلُّ عَظِيمٍ ذِكْرًا سُمُّ اللَّهِ عَلَيْهِ، يَقُعُ فِي أَيْدِيكُمْ أَوْفَرَ مَا يَكُونُ
لَهُمَا، وَكُلُّ بَغْرَةٍ عَلَفُ لِدَوَابِكُمْ)). [رواه مسلم]

"(Ey Cinler! Hayvanın boğazı kesilirken) üzerine Allah'ın adı anılan (Bismillah denilen) her kemik, sizin için bir azıktır. Elinize geçen her kemik de (üzerine Allah'ın adı anıldığından) et olur. Her hayvan dışkısı da sizin hayvanlarınız için bir yemdir."¹

Cinler:

"Ey Allah'ın Rasûlü! Ademoğlu kemiği taharetlenmek suretiyle kirletiyorlar" diye sıkâyet ettiklerinde, Rasûllah -sallallahu aleyni ve sellem- şöyle buşurmuştur:

((فَلَا تَسْتَنْجُوا بِهِمَا، فَإِنَّهُمَا طَعَامٌ لِخَوَانِكُمْ)). [رواه مسلم]

"Bu ikisi (kemik ve hayvan dışkısı) ile taharetlenmeseyin. Çünkü bu ikisi (cinerden) kardeşleriniz olanların yiyeceğidir (kemik cinlerin yiyeceği, hayvan dışkısı da cinlerin hayvanlarının yiyeceğidir.)"²

Cinlerin insanlara beslediği düşmanlıklardan bazıları:

1. Cinler, kalplerine vesveseler vererek insanlara musallat olurlar.
 2. Cinler, özellikle kendilerine sıındıklarında insanları korkutup kalplerine korku verirler.
- Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buşurmuştur:

Z b a ` _ ^] \ [Z Y X W [

[سورة الجن الآية: ٦]

"Şu da gerçek ki, insanlardan bazı kimseler, cinlerden bazı kimselere siğınırları da, (insanların onlara siğınmalrı) onların taşkınlıklarını arttırlardı."³

3. Cin, bir insanı çarparak onu yere serebilir.

Sara iki kisma ayrılır:

- a) Cinin sarası.

¹ Muslim

² Muslim

³ Cin Sûresi: 6

b) Vücutta herhangi bir uzun hastalanması sonucu meydana gelen sara.

İblis cinlerden mi, yoksa meleklerden midir?

İblis -Allah'ın lâneti onun üzerine olsun- cinlerdendir. Bir gün bile, hatta göz açıp kapaşıncaya kadar bile, meleklerden bir melek olmamıştır. Çünkü melekler, Allah Teâlâ katında kıymetli yaratıklardır.

Onlar, Allah Teâlâ'nın da buyurduğu gibi:

[لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمْرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾] [سورة التحرير من الآية: ٦]

"(Melekler) kendilerine verdiği emirlerde Allah'a asla isyan etmezler ve sadece emrolunduklarını yerine getirirler."¹

İblis'in cinlerden olduğu ve meleklerden olmadığı konusunda Kur'an ve sünnetten açık deliller gelmiştir.

Bu delillerden bazıları şunlardır:

1. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

y x w v u t s r q p o n m l [
Z © ~ مِنْ دُوْنِ وَهُمْ لَكُمْ عَذُوْجُ يَشَ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا } | { Z
[سورة الكهف: ٥٠]

"(Ey Peygamber! Hatırlar misin) hanı biz melekler: (Selâm vermek amacıyla) Âdem'e secdə edin, dediğimizde, cinlerden olan İblis dışında herkes secdə etmişti de İblis Rabbinin emrinden çıkmıştı. (Ey insanlar!) Onlar sizin azılı düşmanınız olduğu halde şimdî siz, beni bırakıp da onu ve onun soyunu mu dost ediniyorsunuz (onlara itaat ediyor ve bana itaat etmemi bırakıyorsunuz)? Zâlimlerin, Rahman'a itaat etmek yerine şeytana itaat etmeleri ne kötüdür!"²

2. Allah Teâlâ, cinleri ateşten yarattığını açıklamıştır.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

[وَلَبَّا حَلَقَتْهُ © قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾] [سورة الحجر الآية: ٢٧]

¹ Tahrim Sûresi: 6

² Kehf Sûresi: 50

"Cinleri (n babası olan İblis'i) de (Âdem'i yaratmadan) önce dumansız alevli ateşten yarattık."¹

Başka bir âyette şöyle buyurmuştur:

[وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مِنْ نَارٍ] © [سورة الرحمن الآية: ١٥]

"O (Allah), cinleri dumansız hâlis ateşten yarattı."²

Âiçe'den -Allah ondan râzı olsun- gelen sahîh hadîste, o Rasûlullah -sallallahu ale'hi ve sellem-'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

((خُلِقَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ نُورٍ، وَخُلِقَ الْجَانُّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ، وَخُلِقَ آدُمُ مِمَّا وُصَفَ لَكُمْ.)) [رواه مسلم]

"Melekler, nurdan yaratılmışlardır. Cinler, dumansız hâlis ateşten yaratılmışlardır. Âdem ise size anlatılan topraktan yaratılmıştır."³

Meleklerin özelliklerinden birisi de onların nurdan yaratılmış olmalarıdır. Cinler ise, ateşten yaratılmışlardır.

Nitekim âyetlerde geldiği üzere, İblis -Allah'ın lâneti onun üzerine olsun- ateşten yaratılmıştır. Allah Teâlâ, Âdem'e secde etmesini emrettiği zaman, İblis'in ona secde etmemeyi reddetmesinin sebebinin sorduğunda İblis ona şöyle demişti:

[۳ ۲ ۱ ۰ / . - , + *) (& % \$ # " ! [

[سورة الأعراف الآية: ١٢]

"Allah buyurdu ki: Ben sana emrettiğimde seni secde etmekten alıkoyan nedir? İblis: Ben (yaratılış olarak) ondan daha üstünüm. Çünkü sen beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın."⁴

Bu ise, İblis'in cinlerden olduğunu göstermektedir.

3. Allah -azze ve celle-, Kur'an-ı Kerim'de melekleri şu özelliklerle nitelendirmiştir:

¹ Hicr Sûresi: 27

² Rahman Sûresi: 15

³ Muslim, hadis no: 2996, İmam Ahmed, hadis no: 24668 Beyhakî 'Sünen-i Kübrâ', hadis no: 18207, İbn-i Hibban, hadis no: 6155

⁴ A'râf Sûresi: 12

[يَأَيُّهَا الَّذِينَ إِمَانُوا إِنَّ أَنفُسَكُو وَأَهْلِكُو نَارًا وَقُوْدُهَا
 غِلَاظٌ شَدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمْرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمِرُونَ] ٦ [سورة التحرير الآية: ٦]

"Eğer iman edenler! Kendinizi ve ailelerinizi yakıtı insanlar ve taşlar olan o ateşten koruyun ki, onun üzerinde iri yarı, sert tabiatlı melekler vardır. Kendilerine verdiği emirlerde Allah'a asla isyan etmezler ve emrolunduklarını yerine getirirler."¹

Z B A @ ? > = <; : ٩ [

[سورة الأنبياء من الآيات: ٢٧-٢٦]

"Onlar (melekler) Allah'a yakın kullardır. Allah, onlara birşey söylemeden veya emretmeden onlar konuşmazlar. Onlara emrettiği zaman da hemen emrine itaat ederek yerine getirirler."²

- وَهُمْ لَا ~ } | { z y x w v u t [
 يَسْتَكِرُونَ ٤٩] يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ © يُؤْمِرُونَ ٥٠]

[سورة النحل الآية: ٤٩-٥٠]

"Göklerde ve yerde bulunan bütün canlılar ve melekler, hiç büyüklük taslamadan Allah'a secdə ederler. Onlar, üstlerindeki Rablerinden korkarlar ve yalnız emrolunduklarını yerine getirirler."³

Meleklerin, Rableri Allah Teâlâ'ya karşı gelmeleri mümkün değildir. Çünkü onlar, hata etmekten masumdurlar ve sadece Allah Teâlâ'ya itaat etmek üzere yaratılmışlardır.

4. İblis'in meleklerden olmaması sebebiyle o, Allah Teâlâ'ya itaat etmek zorunda değildir. İblis, bu konuda (itaat etme konusunda) -biz insanlar gibi-, özgürdür.

Nitekim Allah Teâlâ şöyleden buyurmuştur:

[إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا] ٣ [سورة الإنسان الآية: ٣]

"Şüphesiz ki biz, ona (hidâyet ve dalâlet, hayır ve şer) yolunu gösterdik ki ya şükreden (mü'min), ya da nankörlük eden (kâfir) olsun."¹

¹ Tahrim Sûresi: 6

² Enbiyâ Sûresi: 26-27

³ Nahl Sûresi: 49-50

Yine, cinlerden imân edenleri olduğu gibi, inkâr edenleri de vardır.

Nitekim Allah Teâlâ cin sûresinde şöyle buyurmuştur:

O / . - , + *) (' & % \$ # " ! [

[سورة الجن الآياتان: ١٢-١] Z 9 8 7 6 5 4 3 2 1

"(Ey Peygamber!) De ki: Cinlerden bir gurup benden (okuduğum Kur'an'ı) dinleyip (kendi toplumuna) şöyle söylemekleri bana vahyolunmuştur: Gerçekten biz, doğru yola iletlen hârikulâde güzel bir Kur'an dinledik ve ona imân ettik. Artık Rabbimize hiç kimseyi ortak koşma'yacağız."²

Aynı sürede cinler şöyle söylemişlerdi:

[وَأَنَا لَمَّا سَمِعْنَا أَهْدَى حَمَّا يَهُ فَمَنْ يُؤْمِنُ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهْقًا

- , + *) (' &% \$ # " !

[سورة الجن الآياتان: ١٣-١٥] Z 2 1 O / .

"Doğrusu biz, o hidâyeti (Kur'an'ı) işitince, imân ettik. Kim Rabbine imân ederse, artık o, ne bir ecrinin eksiltilmesinden, ne de bir haksızlık edilmesinden korkar. İçimizde Allah'a teslimiyet gösterenler de var, hak yoldan sapanlar da. Kim, Allah'a teslimiyet gösterirse, işte onlar doğru yola (hidâyetle) yönelerlerdir. Hak yoldan sapanlara gelince, onlar cehenneme odun (yakıt) olmuşlardır."³

İbn-i Kesir -Allah ona rahmet etsin- tefsirinde bu konuda şöyle demiştir:

"Hasan Basîr şöyle demiştir: İblis, göz açıp kapaşıncaya kadar bile olsa meleklerden olmamıştır. Âdem -aleyhisselâm- nasıl ki beşeriyyetin aslidir, İblis de cinlerin aslidir."⁴

Bazı âlimler de, İblis'in meleklerden bir melek, meleklerin başı ve melekler içerisinde en çok ibâdet eden olduğu gibi israiliyattan olan daha birçok rivâyetler aktarmışlardır. Bu rivâyetlerin bazıı Kur'an-ı Kerim'in açık âyetlerine ters düşmektedir.

İbn-i Kesir -Allah ona rahmet etsin- bunu şöyle açıklamıştır:

¹ İnsan Süresi: 3

² İnsan Süresi: 3

³ Cin Süresi: 13-15

⁴ Taberî, sahih bir seneyle rivâyet etmiştir. Cilt: 3, sayfa: 89

"Bu konuda ilk müslümanlardan birçok eserler rivâyet edilmiştir. Bu eserlerin çoğu, ibret alınması için nakledilen İsrailiyât'tandır. Bu rivâyetlerden çogunun doğru olup olmadığını, Allah daha iyi bilir. Bu rivâyetlerden bazıı da elimizdeki kaynaklardan gerçeklere aykırı olduğundan dolaşı yalan olduğu kesindir. Kur'an-ı Kerim'de geçmiş ümmetlerden bahseden kizza ve haberler, onun dışındaki kaynaklardan nakledilen kizza ve haberlere ihtiyaç duymayacağı kadar çoktur. Çünkü Kur'an'ın dışında nakledilen bu rivâyetlerde değiştirme, fazlalık ve noksantık gibi kusurlar pek çoktur. Bu rivâyetlerde birçok şeyler uyduруmuşlardır. Bu ümmette hadisleri yazıp sahib ve hasenini; zaifinden, münkerinden, uyduруlmusundan, terkedileninden ve yalan olanından ayırt eden, uzman ve hafız olan imamlar, âlimler, önderler, takva sahipleri, iyi insanlar ve soylu kimseler olduğu kadar, diğer ümmetlerde dînde tahrif edilen şeyleri reddedecek hafızlar olmamıştır. İslâm ümmetindeki bu değerli âlimler, Muhammed -sallallahu aleyni ve sellem- 'in sünnetini, peygamberlerin sonucusu ve insanlığın efendisinin makamını korumuşlar ve ona nisbet edilen yalanı veya ondan olmayan şeyleri ondanmış gibi göstererek hadis uyduran, yalancı ve meşhul kimseler gibi insanları çok iyi tanımlılarındır. Allah onlardan râzi osun ve firdevs cennetlerini onların barınağı kilsin."¹

Melekler ve cinler, insanlar gibi ölürlər mi?

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

ZZ Y X WV U T S RQ PO[

[سورة الرحمن الآياتان: ٢٦-٢٧]

"Yerüstünde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin yüzü kalacaktır."²

Müfessir İbn-i Kesir -Allah ona rahmet etsin- bu konuda şöyle demiştir:

"Allah Teâlâ bu âyette, yerüstünde bulunan her canlıının gideceğini ve hepsinin öleceğini haber vermektedir. Allah Teâlâ'nın dileğinden başkası müstesnâ, göklerde bulunanların da bu şekilde olacağını haber vermektedir. O'nun vech-i kerîm'inden başka hiçbir şey kalma'yacaktır. Çünkü Rab Teâlâ ve Tekaddes ölmez. Aksine O, ebediyen ölmeyen Hayû'dır."³

Abdullah b. Abbas'tan -Allah ondan ve babasından râzi olsun- rivâyet olunduğuna göre, Peygamber -sallallahu aleyni ve sellem- duâsında şöyle derdi:

¹ İbn-i Kesir Tefsiri, cilt: 3, sayfa: 90

² Rahman Sûresi: 26-27

³ İbn-i Kesir Tefsiri, cilt: 4, sayfa: 273

((اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْكَ أَنْبَثُ وَبِكَ خَاصَّمْتُ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِعِزَّتِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَنْتَ تُضْلِلُنِي، أَنْتَ الْحَيُّ الَّذِي لَا يَمُوتُ، وَالْجِنُّ وَالإِنْسُنُ يَمُوتُونَ.)) [رواه البخاري ومسلم]

"Allahım! Yalnızca sana boyun eğdim. Yalnızca sana imân ettim. İşimi yalnızca sana havâle ettim. (Niyet ve taatim ile) yalnızca sana döndüm (senin dışındakilerden yüz çevirdim). Yalnızca senin yardımınınla düşmanına karşı savaşırıım. Allahım! Senden başka hakkıyla ibâdete lâyık hiçbir ilah yoktur ki beni saptırmandan izzetinle sana sigınırıım. Sen ölmeyen Hayy'sın. Cinler ve insanlar ise, öleceklerdir."¹

Melekler ve cinler öldüklerinde nereye defnedilirler?

Melekler ve cinlerin cenâze namazları kılınır mı?

Melekler ve cinlerden her birinin yaşı kaçtır?

Sorularına gelince, bütün bunlar, bilgisi bizden gizlenen (bize haber verilmeyen) konulardandır.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buğurmuştur:

[... وَمَا أُوتِيتُم مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قِيلَّا ﴿٨٥﴾] [سورة الإسراء من الآية: ٨٥]

"... Size (ve bütün insanlara), ilimden ancak az bir şeyle verilmiştir."²

Her müslümanın üzerine düşen görev; Allah Teâlâ'yi, O'nun isim ve sıfatlarını, inanılması gereken şeyleri ve şer'î hükümleri bilmek gibi, davranışında etkisi olacak şeyleri araştırıp elde etmeye çalışması ve bilmekle mükellef/sorumlu olmadığı, faydasız şeyleri terketmesidir.

Allah Teâlâ'dan, bize faydalı ilim ve salih amel nasip etmesini dilerim.

Allah Teâlâ en iyi bilendir.

& & & & &

¹ Buhârî; hadis no:7383. Müslüm; hadis no: 2717.

² İsrâ Sûresi: 85